

2. Hofstede G. Cultures and Organizations: Software of the mind. London: McGraw Hill, 1994.
3. Lewis R. D. When Cultures Collide. Leading Across Cultures. Boston: Nicolas Breadley International, 2006.

УДК 37.015.31:159.955

ФЕНЦІК О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

У контексті розбудови Нової української школи актуальним є твердження видатного американського філософа й педагога минулого століття Дж. Дьюї, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не в наданні інформації учням, а в тому, *щоб розвивати їх критичний спосіб мислення*, котрий дає змогу адекватно оцінювати нові обставини й формувати стратегію подолання проблем, які в них криються [2, с.7].

Значущість проблеми розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти особистості також окреслена в державних документах: Концепція Нової української школи, Закон «Про освіту» (2017), Державний стандарт початкової освіти (2018), де зазначається, що розвиток критичного мислення є основою формування сучасного школяра як мислячої, творчої, креативної, освіченої особистості. В означених державних документах критичне мислення визначено як наскрізне вміння для всіх ключових компетентностей.

Проблему розвитку критичного мислення в початковій школі досліджували О. Белкіна-Ковальчук, І. Загашев, С. Заїр-Бек, І. Муштавінська та ін. Водночас поза увагою науковців залишаються питання, пов'язані з розвитком критичного мислення молодших школярів саме в процесі навчання української мови.

Незважаючи на підвищену увагу до цієї проблеми на рівні державних вимог, спостереження за уроками української мови та літературного читання, анкетування вчителів початкових класів дозволило зробити висновок: на жаль, сьогодні ще не впроваджується цілісна система розвитку критичного мислення учнів; у багатьох учнів переважає репродуктивний тип мислення; робота в парах та групах проводиться не систематично, діти відчують труднощі в процесі спілкування на уроках, виявляють нерішучість у разі необхідності висловити власну думку. Також більшість школярів не готові відкрито висловлювати свої думки, не здатні проявляти незалежність своїх суджень; не вміють активно взаємодіяти у парах чи групах, сформулювати власну думку та відстоювати її.

Здатність людини аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел; бачити проблеми, ставити запитання; висувати гіпотези; робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його – це комплекс мисленнєвих операцій, які характеризують критичне мислення людини.

На уроках мовно-літературної освітньої галузі закладений потенціал для розвитку критичного мислення молодших школярів, адже відповідно до нового Державного стандарту до обов'язкових результатів навчання з мовно-літературної освітньої галузі визначено: здобувач освіти повинен взаємодіяти з іншими особами усно, сприймати і використовувати інформацію для досягнення життєвих цілей у

різних комунікативних ситуаціях; сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовувати її для збагачення свого досвіду; висловлювати думки, почуття та ставлення, взаємодіяти з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримуючись норм літературної мови; досліджувати індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігати за мовними явищами, аналізувати їх [1].

Упровадження технології критичного мислення на уроках мовно-літературної освітньої галузі допоможе вчителю початкових класів готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших, адже вона спрямована не на інформування та запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання, на постановку проблеми та пошук її вирішення. Технологія розвитку критичного мислення в процесі навчання дитини – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають учнів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними навчального матеріалу, узагальнення одержаних знань та їх практичне застосування. У науково-методичній літературі описано багато методів і стратегій технології розвитку критичного мислення, які можуть бути використані вчителем. Урок, побудований за технологією розвитку критичного мислення, має три етапи; виклик(актуалізація) – усвідомлення та осмислення – рефлексія, до кожної з них відносять окремі методи. На фазі актуалізації найбільш доцільними є «Групування» (Асоціативний куш), «Кубування», «Мозкова атака», «Питання-відповідь», «Вільне письмо», «Запис ідей», «Передбачення». Під час етапу усвідомлення та осмислення – «Понятійна таблиця», «Взаємне навчання», «Групування», «Джигсоу» (Мозаїка), «Система позначок», «Багатомірне опитування», «Порушена послідовність», «Кероване читання», «Читання за ключовими фразами», «Метод «прес» та інші. На етапі міркування (рефлексія) – «Сенкан», «Кубування», «Групування», «Вільне письмо», «Діаграма Вена», «Дискусійна сітка», «Речення з відкритим кінцем», «Шкала цінностей», «Запитання – відповідь», «Дискусія в групах» тощо.

Аналіз наукової літератури свідчить, що орієнтація навчання на розвиток критичного мислення учнів потребує відповідних підходів. Методичними умовами розвитку критичного мислення учнів є: відповідна побудова уроку; організація освітнього процесу як дослідження учнями певної теми за допомогою інтерактивної взаємодії між ними; розробка спеціальної системи запитань і завдань, розв'язання яких вимагає певних мисленнєвих операцій – аналізу, синтезу, зіставлення тощо; стимулювання власних суджень і оцінок учнів тощо. Окрім зазначених, вчителю необхідно враховувати ще низку умов, щоб стимулювати розвиток критичного мислення, а саме: дозволити учням вільно розмірковувати; приймати різноманітні ідеї та думки; забезпечити для учнів гармонійне середовище, вільне від негативної оцінки; підтримувати віру у кожного учня, в його здатність породжувати критичні судження; цінувати критичні міркування учнів.

Таким чином, зазначені вище методичні умови та способи організації освітньої діяльності на уроках мовно-літературної освітньої галузі спонукатимуть учнів до творчої, дослідницької, пошукової роботи, до глибокого і усестороннього аналізу мовних явищ та тексту – все це сприятиме формуванню комунікативної

компетентності здобувачів початкової освіти, розвитку в них умінь мислити критично, аналізувати інформацію, порівнювати її з іншою та формулювати власні висновки, розв'язувати проблеми і приймати конкретні рішення.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/B0/derj-standart-pochatk-new.pdf>.
2. Дьюи Дж. Психологія і педагогіка мислення. / Дж. Дьюи. – М.: Совершенство, 1997. – 208 с.

УДК 373.2.015.31; [74:091.313]

ФІЗЕР Е. К.

Гуманітарно-педагогічний коледж МДУ, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ІНТЕГРАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Модернізація змісту дошкільної освіти передбачає впровадження в практику інтегрованого підходу, суть якого полягає у цілісності освітнього процесу. Інтегрований підхід до освіти – ключовий в роботі сучасних закладів дошкільної освіти.

Аналіз сучасних проблем професійно-педагогічної діяльності показує, що формування творчої особистості з раннього дитинства, її пізнавальної самостійності, соціалізації – невід'ємна вимога часу.

Стратегічні напрямки розвитку сучасної дошкільної освіти передбачають реалізацію інтеграційного підходу до побудови змісту, формування в дошкільнят цілісного системного світобачення. Ускладнення взаємодії між різними галузями знань як провідна методологічна закономірність сучасного змісту навчання стимулює розвиток інтегративних процесів у дошкільній освіті.

На необхідності провадження інтеграційних процесів у практику роботи дошкільних закладів наголошують провідні вчені сьогодення: А. Богуш, Г. Беленька, Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій, Т. Пироженко [1] та ін.

Поняття «інтеграція» увів у науку Г. Спенсер у 1857 році [2]. Інтеграція – природний динамічний процес, що передбачає взаємопроникнення і взаємозв'язок елементів, розділів та освітніх напрямів на основі системного й усебічного розкриття процесів і явищ, спрямований на забезпечення цілісності знань та вмінь дітей дошкільного віку.

Принцип інтеграції передбачає взаємодію окремих освітніх галузей, що забезпечують цілісність освітнього процесу. Інтеграцію здійснено вдало, якщо межі злиття напрямів не помітні, гармонійно наскрізно перехрещуються.

Варто також наголосити на важливості інтеграції в зображувальній діяльності дітей дошкільного віку.

Реалізація принципу інтеграції видів образотворчої діяльності допомагає дитині осягнути всі сторони та зв'язки предмета, об'єкта, явища [3]. Головні форми (сфери) художньої діяльності дітей в період дошкільня виникають у повсякденній життєдіяльності і не усвідомлюються ними як суто художня діяльність. Кожна дитина в процесі своїх ігор обов'язково щось будує. Це її перші архітектурні спроби, експерименти. Кожна дитина щось малює, щось зображає і діє як

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>